

Dějiny Židů v Třeboni (Wittingau).

Zpracoval

Jaroslav Polák-Rokycana, Praha.

Ž. náb. o. v Třeboni (něm. Wittingau) sestoupila se z ž. o. v Třeboni, Suchdolu n. Lužnicí, Chlumu, Nové Vsi, Českých Velenicích, Rapčech, Klikově a Lomnicin/L. synagogy též zimní modlitebna [zasedací síň] působili tito učitelé a rabíni: Mořic Fischer (6 let), Mojžiš Blann (12 roků), Josef Bloch (3 roky), Efraim Löwy (2 roky), Desidér Fischer (3 roky).

Ludwig Metzl

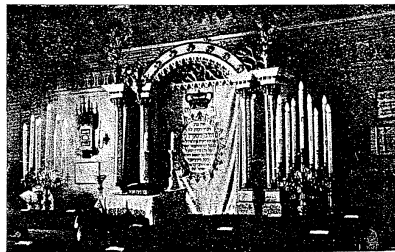
Mořic Schwarz

Michael Metzl

Synagoga (vnějšek)

Synagoga (vnitřek)

Bertold Kohn

V T. byli tito starostové ž. náb. o.: Samuel Kreidl (1872—1891), který velmi zvelebil ž. o. a svým působením zřídil pěknou synagogu; Samuel Ornstein (1892—1895), Michael Metzl (1896 až 1900), zakladatel hřbitova, zasloužil se o obec svým velmi přesným vedením administrace; Mořic Schwarz (1901—1911), nezištný pracovník pro zájmy venkovských Židů a štedrý podporovatel chudiny; od r. 1911 zastává tento čestný úřad spolu s matkou ž. o. Ludvík Metzl, jemu v úřadě od r. 1909 věrně pomáhá Bertold Kohn.

V T. byla před lety též žid. náb. škola, která však z důvodů národnostních před 20 lety byla zrušena. Na této škole a v modlitebně (je zde kromě pěkné

ky), Vilém Presser (4 roky), Natan Guttman (4 roky).

Od r. 1919 nemůže si obec pro nedostatečný důchod daně náboženské vlastního rabína sjezdovati. — Do r. 1894 byly zápisy žid. matricy vedeny na zdejším farním úřadě; od r. 1894 má ž. náb. o. v T. vlastní svou matriku. V úschově ž. o. není starších listin, jichž by bylo lze použít k sepsání dějin této ž. o. Archivář velkostatkáře Ad. Schwarzenberka Ph. Dr. Markus chystá vydání velikou práci vědeckou z tamního, dosud nezbadaného archivu.

O úpadku ž. o. v T. svědčí, že ještě r. 1910 zde bylo 63 Židů, kdežto r. 1921 jich bylo jen 29 Židů, vesměs české národnosti.

Dějiny Židů ve Vlašimi.

Zpracoval

Jaroslav Polák-Rokycana, Praha.

Vlašim, polit. okres Benešov u Prahy, má žid. náb. obec starší sto let. R. 1893 bylo tam 210 Židů, r. 1910 již jen 121, r. 1921 klesl jich počet na 87. Tato ž. n. o. spojila se s ž. n. o. v Trh. Štěpánově a Načeradci. O instituce této obce velice se zasloužil star. ž. o. David Gratum (nar. 4. listop. 1830, zemř. 28. září 1910); svůj úřad zastával od r. 1892 do 1898. Za jeho starostenství byly schváleny nové stanovy ž. n. o. Čestným členem ž. o. byl Emanuel Kollinský; též byl členem měst zastup. v Trh. Štěpánově a dlouhá léta byl v radě záložny. Za války byl okrskovým důvěrníkem ve věci haléřských uprchlíků. Jeho synové: MUDr. Jindřich K., lékař na Kr. Vinohradech, Otto K., velkoobchodník v Praze, Lev K., velkostatkář, dcera paní Ella Hermanová v Kralupech. Zakládajícím členem Ch. K. ve Vlašimi byl od r. 1890 Josef Kollinský. Týž narodil se v Pavlovicích r. 1851, byl nájemcem dvorů v Nesperách až do svého úmrtí r. 1911. V představenstvu obce V. byl nepřetržitě od r. 1899; byl to člověk vzácné povahy, všeobecně oblíbený. Manželka Berta K., roz. Rosenbaumová. Syn Ing. Ervin K., majitel dvora v Nesperách. Dcera pí Anna Müllerová v Roudnici n/L. Synové: Dr. Pavel K., advokát v Praze, Zdeněk K., majitel dvora v Novém Dvoře. Jini o ž. n. o. zasloužili: Šal. Poláček, Marek Kummermann, Filip Engländer, Heřm. Reich (dlouholetý starosta ž. n. o. a Chevra Kad.), pí Emilie Glaserová, dlouholetá předsedkyně spolku paní a dívek ve V. R. 1922 byl starostou ž. n. o. Oskar Grünhut. Ve Vlašimi působili tito rabíni a učitelé: Zikm. Pollak, Zikm. Kohn, Zikm. Fischer a rb. Viktor Taussig z Prahy. Ve V. byla jednotřídní soukr. škola s vyučovacím jazykem německým od r. 1875, ale v r. 1897

byla zrušena. Synagoga vyhořela r. 1850 a byla záhy a s velikými obětmi znovu postavena. R. 1890 byla velmi vkusně vymalována a renovována. Hřbitov byl blízek zániku, avšak obětavostí představeného Ch. K. Hynka Broda a byl r. 1890 opraven a je odtud v nejlepší pořádku.

Trhový Štěpánov byla nejstarší ž. n. o. v okrese vlašimském. Dle sdělení rab. Taussiga byla tam založena Ch. K. v r. 1438; z téhož roku datuje se i kupní smlouva o hřbitov. Některé až 300 let staré náhrobky jsou na tomto hřbitově. Starostou Ch. K. je J. Dub. Obec byla spojena s ž. n. o. ve Vlašimi r. 1925 a zasloužili se o ni: Josef Dub, Alois Dub, Mojžiš Ornstein. Rituelní lázeň pro ženy byla zrušena; rovněž i žid. náb. škola, na níž působili učitelé Iltis a Jak. Kraus.

V Načeradci utvořila se ž. n. o. r. 1850 a zanikla r. 1919, byvši přidělena k ž. n. o. vlašimské. Žid. náb. škola byla tam zřízena r. 1855 a zrušena byla r. 1890. Významní učitelé tam působili: Hynek Brod, Mojžiš Neumann, Heřm. Neumann. Žid. hřbitov jest — jak rab. Vikt. Taussig zjistil — přes 500 let starý a byl založen dle pověsti v době vyhoštění Židů z Prahy. Synagoga založena byla r. 1830 a byla r. 1929 prodána tannimui občanu. Vnitřek její byl dosud zachován, avšak jedná se o demolování budovy. Hřbitovy v okrese jsou tyto: ve Vlašimi, Ml. Vožici, Právoňině a v Čechčici. — V Načeradci působil několik let rb. Eduard Lieben, který pocházel ze staré, vážené rodiny z Prahy a též byl až do svého úmrtí r. 1933 správcem žid. sirotčince v Praze.

Rituální lázeň byla v N. před lety zrušena. Spolek Ch. K. však dosud trvá, přes to, že Židů zde valně ubývá.

Vodňany.

V archivu městském jsou o Židech tyto nejstarší záznamy: V době zástavy panství knížete Schwarzenberka (Joh. Adolf r. 1661—1683, Ferd. Wilhelm r. 1703, Adam Franz Karl r. 1732) byly ve Vodňanech všeho židův tři židovské rodiny, které musely platiti na svoji dobu vysoký ochranný poplatek. Rok jich přijetí není znám. Zato se zachovala jich jména: z r. 1746: Lazar, Mathes a Mandl. Později přibýli: Salomon Nossal, obchodník, od r. 1678, David Isák r. 1687, Abraham Nossal, kořalečník, r. 1687, Leopold Arnsteiner, kramář, r. 1713. Dne 27. listopadu 1746 tážalo se mistodržitelství, kolik Židů je ve Vodňanech; dle výkazu na tento do-

taz zasláného bylo jich 7 uselých a 1 neuselý a bylo 52 duší. Do r. 1848 bylo ve Vodňanech 12 židovských rodin a měly již vlastní modlitebnu. R. 1852 bylo již 22 rodin; téhož roku postavila si žid. obec již svoji synagogu, která byla r. 1877 rozšířena a obnovena. Tak rychle v těch letech obce židovská se rozmohla. Ještě v r. 1884 bylo ve Vodňanech 50 až 60 žid. rodin.

(Prameny: „Vodňany“, rab. J. Schüller, a v Grünwaldově Jüd. Centralblatt, červen 1884.)

J. P. R.